

– встановити перелік підстав виключення учасника із складу товариства та оскарження рішень загальних зборів учасників;

– гарантувати учасникам вільний доступ до документів, щодо фінансово-господарської діяльності товариства, та інформації про участь інших учасників в капіталі інших товариств;

Запропоновано оптимізувати систему управління ТОВ в напрямку підвищення ефективності, оперативності та безпечності прийняття рішень органами товариства та скасувати вимоги про відповідність статутного капіталу товариства вартості його чистих активів, яка передбачає необхідність ліквідації товариств, які опинилися в складній фінансовій ситуації. Внесено заходи щодо забезпечення стабільності фінансового положення ТОВ.

Прийняття законопроекту передбачатиме необхідність внесення змін і доповнень до Цивільного кодексу України та ЗУ “Про господарські товариства”.

Висновки. Прийняття зазначеного законопроекту дозволить ефективно функціонувати товариствам з обмеженою відповідальністю, значно покращити діловий та інвестиційний клімат України, сприятиме стабілізації макроекономічної ситуації, забезпечить існуючим підприємствам додаткові можливості для збереження та підтримання виробництва та зайнятості, сприятиме розвитку та диверсифікації виробництва, створенню нових робочих місць.

Література

1. Господарський кодекс України // ВВР України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – С. 144.
2. ЗУ “Про господарські товариства” зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – [http : // zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1576-124](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1576-124).
3. ЗУ “Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов ведення бізнесу в Україні” // ВВР України. – 2010. – № 9. – С. 76.
4. ЗУ “Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності господарських товариств” // ВВР України. – 1999. – № 26, с. 213.
5. ЗУ “Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України у зв’язку з прийняттям Цивільного кодексу України” // ВВР України. – 2007. – № 33. – С. 440.
6. Проект ЗУ “Про товариства з обмеженою відповідальністю” від 28 січня 2010 р. [Електронний ресурс] : за даними аналітично-дорадчого центру блакитної стрічки. – [http : // brc.undp.org.ua/ img/publications/ Draft_LLC.doc](http://brc.undp.org.ua/img/publications/Draft_LLC.doc).
7. Пояснювальна записка до проекту ЗУ “Про товариства з обмеженою відповідальністю” [Електронний ресурс] : за даними аналітично-дорадчого центру блакитної стрічки. – [http : // brc.undp.org.ua/img/publications/Draft_LLC_Justification.doc](http://brc.undp.org.ua/img/publications/Draft_LLC_Justification.doc).
8. Богуш М. Актуальні питання формування статутного капіталу юридичної особи / М. Богуш [Електронний ресурс] // Правовий тиждень. – 2008. – № 43(116). – [http : // www.legalweekly.com.ua/article/?uid=708](http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=708).
9. Лукач І. Зміни в правовому положенні ТОВ : прогрес та регрес / І. Лукач [Електронний ресурс] // Юридична газета. – 2007. – № 42(126). – [http : // www.yur-gazeta.com/article/1330/](http://www.yur-gazeta.com/article/1330/).

УДК 334.012.72

О. В. КВАСНИЦЯ

Тернопільський національний економічний університет

МАЛІ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ: КРИТЕРІЇ ВІДНЕСЕННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ

Розглядаються критерії віднесення підприємств до категорії малих, напрями формування сприятливого середовища для діяльності суб'єктів малого бізнесу. Окреслено стратегічні підходи в реалізації державної політики, спрямованої на поступове формування європейської моделі малого підприємництва.

The article considers the identification criteria in the category of small enterprises and areas of favourable environment for small business. Strategic approaches in the implementation of government policies aimed at the gradual formation of a European model of small business are outlined.

Вступ. Мале підприємництво представляє собою найбільш самостійну і найбільш типову форму організації економічного життя суспільства зі своїми відмінними рисами, перевагами і недоліками, закономірностями розвитку, масштабністю вирішення важливих соціально-економічних завдань.

Науково-теоретичні засади розвитку малого бізнесу ще недостатнім чином усвідомлені як на різних рівнях державного управління, так і в системі законодавчої влади та органів місцевого самоврядування. Ці засади і досі не втілилися в цілісну й довгострокову державну стратегію розвитку малого бізнесу, не закладені в цілісному прояві в конкретних законодавчих актах і регуляторних нормах, що могли б сформувати ліберальне регуляторне середовище, побудоване на домінуванні нормативних стимулів, а не заборон і обмежень.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми державної політики сприяння розвитку малого бізнесу стали предметом досліджень провідних вітчизняних науковців К. Ващенко, В. Воротіна, Н. Воротіної, З. Варналія, П. Гайдуцького, Я. Жаліло, О. Кужель, Д. Ляпіна, В. Мунтіян, Ю. Рубан. Однак у вітчизняній теорії і потребують подальшого вдосконалення питання пошуку альтернативних шляхів побудови європейської моделі малого підприємництва та участі держави у цьому процесі.

Постановка завдання. Метою статті є пошук підходів до науково обґрунтованого відображення критеріїв віднесення підприємств до категорії малих та пошуку оптимальних напрямів формування сприятливого середовища для діяльності суб'єктів малого підприємництва як необхідної умови збереження конкурентоспроможності малих підприємств України, а також визначення підходів у реалізації державної політики, спрямованої на сприяння розвитку малого підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Природа малого бізнесу характеризується тим, що цей сектор значно швидше реагує на зміни ринкової кон'юнктури, і навіть в умовах розвинутої конкуренції він може виявити і заповнити вільну ринкову нішу, розробити і ефективно впровадити новий асортимент продукції і послуг, що користуються попитом. Разом з цим, малий бізнес ефективно перебирає на себе найбільш технологічно ускладнені й ресурсовитратні виробничі операції великих промислових підприємств, що кооперуються з ними на засадах підряду чи субпідряду. В сфері підприємництва творче ринкове управління полягає в пристосуванні процесів виробництва і розподілу до мінливих умов попиту й пропозиції та в практичному впровадженні сучасних технічних винаходів.

Згідно з українським законодавством до 2009 року у відповідності з Господарським кодексом України (від 16.01.2003 р., № 436–IV із змінами та доповненнями) нормою, що визначала категорію малого підприємства був наступний критерій: фізична або юридична особа зареєстровані у встановленому законом порядку, будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 500000 євро за середньорічним курсом НБУ [3].

Зростаючі масштаби підприємницької діяльності, інфляційні процеси, необхідність адаптації до національних умов міжнародних, і передусім європейських норм щодо регулювання підприємницької діяльності вимагали поступового перегляду критеріїв віднесення підприємств до малих, середніх та великих.

ЗУ “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності” від 18.09.2008 р., № 523–VI встановлено нові критерії для віднесення підприємств до категорії малих, середніх та великих шляхом внесення відповідних змін до ЗУ “Про державну підтримку малого підприємництва” та Господарського кодексу України, що є важливим кроком приведення української класифікації підприємств до рекомендацій ЄС.

На сьогоднішній день суб'єктами малого і середнього бізнесу є фізичні особи, зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності відповідно до ЗУ “Про державну підтримку малого підприємництва” та юридичні особи – малі і середні підприємства, визначені відповідно до Господарського кодексу України.

Згідно ст. 63 Господарського Кодексу України починаючи з 2009 року малими вважаються підприємства, середньооблікова чисельність працюючих яких не перевищує за рік п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції – сімдесят мільйонів гривень. Великими визнаються підприємства, на яких чисельність працюючих перевищує двісті п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації перевищує сто мільйонів гривень. Відповідно, усі інші підприємства належать до категорії середніх [1, с. 45].

Для того щоб мале підприємництво з максимальною повнотою виконувало свої позитивні функції, його розвиток має всіляко стимулювати держава і суспільство. Допомога держави і суспільства малих підприємств покликана компенсувати їх природну слабкість у порівнянні з великим бізнесом. Допомога націлена не на створення будь-яких виняткових умов, що дозволяють отримувати надприбуток, а якраз навпаки – на вирівнювання вихідних умов конкуренції.

Головними напрямками формування сприятливого середовища для діяльності суб'єктів малого бізнесу є:

1. Законодавчі та нормативні акти, що ставлять за сферу малого бізнесу в привілейоване становище, що захищають її інтереси перед великим бізнесом і перед адміністративним свавіллям державних органів.
2. Податкові пільги для різних категорій малого бізнесу, з особливим виділенням оподаткування підприємців-початківців. Тим самим стимулюється все більш масштабне залучення населення в цю сферу.
3. Створення комплексів організацій інфраструктури підтримки і розвитку малого бізнесу. Організації інфраструктури займаються оперативним наданням суб'єктам малого бізнесу необхідної комерційної і правової інформації, навчанням кадрів, наданням юридичної допомоги та правового захисту. Вони ведуть консультування і технічне обслуговування виробництва.

Підтримка малого підприємництва здійснюється шляхом фінансування бюджетної програми “Заходи по реалізації Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні” та відповідних регіональних програм розвитку малого підприємництва.

У 2009 році в умовах фінансової кризи, коли при належній підтримці з боку держави саме розвиток малого підприємництва може забезпечити робочими місцями мільйони вивільнених працівників і при незначних фінансових вливаннях створити умови для поповнення бюджетів усіх рівнів, ЗУ “Про Державний бюджет

України на 2009 рік” на фінансування заходів Національної програми передбачалось спрямувати видатки загального фонду державного бюджету у сумі лише 400 тис. грн, то у 2010 році – 700,0 тис. грн.

Також, на підтримку малого підприємництва передбачається виділення асигнувань за рахунок коштів Стабілізаційного фонду у сумі 15000,0 тис. грн, що перевищує рівень видатків державного бюджету поточного року у 39,3 рази [4. с. 246].

Основна частина бюджетних коштів буде спрямована на програму мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва. Фінансування заходів регіональних програм у 2009 році засвідчило, що 25 регіонів передбачили в своїх бюджетах кошти на підтримку малого підприємництва (крім Дніпропетровської та Київської областей) на загальну суму 72,3 млн грн, що більше ніж у 2008 році на 26,4 млн грн, або в 1,6 рази. Фактично було профінансовано лише 19,8 млн грн 27,5 % запланованого [5].

На загальний стан фінансування вплинула фінансово-економічна криза та зменшення доходів місцевих бюджетів в усіх регіонах. До основних причин малої державної фінансової допомоги слід також віднести:

- обмеженість ресурсів бюджетної системи на всіх рівнях управління;
- неефективне використання наявних коштів, їх розпороченість та непрозорість у розподілі;
- неспроможність залучити кошти з інших джерел;
- однаковий підхід у спрощеній системі оподаткування до всіх суб'єктів господарювання, незалежно від частки ринку, яку вони займають, терміну перебування на ринку тощо;
- централізація фінансових потоків, спрямованих на підтримку малого підприємництва.

Удосконалення державного регулювання в сфері розвитку малого підприємництва та забезпечення його інтернаціоналізації повинно спрямовуватися на підвищення конкурентоспроможності вітчизняного малого і середнього підприємництва, створення передумов для його виходу на зовнішні ринки [2].

До недавнього часу малі фірми функціонували значною мірою на внутрішньому ринку. В сучасних умовах залучення національних економік в світові господарчі процеси та їх глобалізація створюють об'єктивні засади для розповсюдження малих підприємств в світовій економіці. Серед факторів, що сприяють зміцненню позицій малого бізнесу в економіках розвинених країн належать технологічні, економічні та соціальні. До технологічних факторів належать стрімкий прогрес техніки та технології, розширення діапазону їх використання. Новітнє обладнання в сучасних умовах стає доступним для більшої кількості фірм, в тому числі малих. До найбільш важливих економічних факторів відносять такі: зростання платоспроможного попиту, його диференціювання, збільшення ефективності дрібносерійного виробництва. Соціальні фактори розвитку малого бізнесу – зміни системи цінностей різних прошарків суспільства, збільшення рівня їх освіти та професійної підготовки. Це породжує прагнення до самореалізації та приватної свободи, підсилює економічну активність населення.

Процес інтеграції України в європейське співтовариство потребує нових стратегічних підходів в реалізації державної політики, спрямованої на поступове формування європейської моделі малого підприємництва. Малі підприємства повинні розглядатися як першоджерело інновацій, зайнятості, а також рушій соціальної та місцевої інтеграції в Європу.

Одним із концептуальних документів, в якому Європейське Співтовариство визначає малий бізнес основою європейської економіки, є саме Європейська хартія для малих підприємств. Мета Європейської Хартії – забезпечити умови розвитку країни з конкурентоспроможною, динамічною, інтелектуальною економікою, здатною до сталого соціально-економічного зростання, збільшення кількості робочих місць та соціальної єдності. Згідно основних положень Хартії становище малого бізнесу в ЄС можна поліпшити шляхом вжиття заходів, спрямованих на стимулювання підприємництва, оцінку та поліпшення існуючих умов, забезпечення належної уваги до потреб малого бізнесу з боку політичних діячів.

Повномасштабна реалізація основних напрямків підтримки суб'єктів малого бізнесу в розвинених країнах забезпечує оптимальний стан конкурентних відносин в їхніх національних господарствах, стимулює економічне зростання, забезпечує соціальну стабільність у суспільстві.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі переконують у необхідності розроблення моделі управління розвитком малого підприємництва, яка має обов'язково містити:

- засади управління з боку місцевих органів влади та самоврядування;
- мету та пріоритети розвитку на тактичну і стратегічну перспективу;
- дієвий правовий, організаційний та фінансово-економічний інструментарій впливу на динаміку розвитку малого підприємництва;
- визначення та класифікацію основних факторів стримування розвитку малого підприємництва та ефективні алгоритми їх подолання;
- регламентуючі акти регіональної влади та місцевого самоврядування щодо забезпечення економічних та організаційних аспектів розвитку.

Висновок. Узагальнення вищесказаного дозволяє констатувати, що жодний із діючих на сьогодні механізмів фінансової підтримки малого підприємництва не є дійовим інструментом фінансової політики щодо цього сектору економіки. Розвиток суб'єктів малого підприємництва має стати одним з пріоритетів місцевої економічної політики, адже мале підприємство максимально орієнтоване на місцеві ринки, ресурси, відзначається високим ступенем мобільності і кон'юнктурної гнучкості, дієвості в плані формування дохідної бази місцевих бюджетів.

Література

1. Ващенко К. О. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні : національна доповідь / К. О. Ващенко, З. С. Варналій, В. С. Воротін, В. М. Геєць, Е. М. Лібанова. – К., Держкомпідприємництва, 2008. – 226 с.
2. Державна політика щодо підтримки розвитку малого підприємництва : стан виконання та перспективи [Електронний ресурс]. – [http : // www.galenko.org.ua/node/43](http://www.galenko.org.ua/node/43).
3. ЗУ “Про державну підтримку малого підприємництва” від 19.10.2000 р., № 2063–III // Урядовий кур’єр. – 2000. – № 217.
4. Пояснювальна записка до проекту ЗУ “Про Державний бюджет України на 2010 рік” [Електронний ресурс]. – [http : // www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511](http://www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511).
5. Узагальнений звіт про виконання заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва на 2009–2010 роки за підсумками 2009 року [Електронний ресурс]. – [http : // www.me.gov.ua](http://www.me.gov.ua).

УДК 338.241.2

Н. А. КОЛЕНКОВА

Марнупольский государственный гуманитарный университет

СТРАТЕГИИ ВЫЖИВАНИЯ ВАГОНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА (на примере ОАО “Азовмаш” и его конкурентов)

Проаналізовано результати господарської діяльності вагонобудівних підприємств країн СНД і стратегії їх виживання в умовах світової економічної кризи 2008–2009 рр. Показано, що запропоновані автором рекомендації зі збереження конкурентоспроможності ВАТ “Азовмаш” дозволили підприємству зберегти конкурентні позиції на ринку вантажних вагонів країн СНД і Балтії та приступити до подолання наслідків економічної кризи.

The results of economic activity of car production facilities of countries of the CIS and strategy of their survival are analysed in the conditions of world economic crisis 2008–2009. It is shown that the proposed by the author recommendations concerning the maintenance of competitiveness of JSC “Azovmash” allowed the enterprise to save competitive positions at the market of freight carriages of countries of the CIS and Baltics and to start to overcome the consequences of economic crisis.

Рынок грузовых железнодорожных вагонов стран СНГ и Балтии является специфическим, по существу, закрытым для субъектов хозяйственной деятельности из стран дальнего зарубежья образованием, и сформировался в своем нынешнем виде в результате распада СССР и последующих межправительственных соглашений стран-участников СНГ и Балтии [18–20]. В основу этих соглашений легли концепция совместного использования подвижного состава и распределения обязанностей между договаривающимися странами по его обслуживанию и обновлению. К сожалению, многие положения этих соглашений остались не выполненными, чему в значительной мере способствовали драматические события 90-х годов прошлого столетия в экономике этих стран.

Для развития рынка грузовых железнодорожных вагонов стран СНГ и Балтии в 1990-е и 2000-е годы были характерны следующие тенденции, определявшиеся, в основном, динамикой состояния вагонного парка, динамикой потребностей в грузоперевозках, которые, в свою очередь, являлись производными от состояния экономики указанных стран и темпов их экономического развития, а также процессами, протекающими в самой вагоностроительной отрасли и смежных отраслях машиностроения.

Как показывают проведенные нами исследования, а также исследования других специалистов (см, например, [21–26]), в годы глубокого системного экономического кризиса, последовавшего после распада Советского Союза, производство грузовых железнодорожных вагонов на предприятиях стран СНГ почти полностью прекратилось. При этом важно отметить, что в СССР была создана мощная вагоностроительная база, включавшая ряд крупных вагоностроительных заводов, каждый из которых специализировался на выпуске вагонов определенных типов для нужд всей страны. Вагоностроительные предприятия СССР с 1970 по 1990 годы выпускали от 60 до 78 тыс. вагонов ежегодно, что обеспечивало своевременное обновление вагонного парка при сроках службы вагонов в среднем около 25 лет.

В условиях экономического кризиса 1990-х годов и катастрофического сокращения производства новых вагонов в странах СНГ, объемы списания изношенного подвижного состава значительно превышали объемы его пополнения, что привело к существенному сокращению вагонного парка, его старению, росту физического износа вагонов, повышению аварийности на железных дорогах и росту затрат на эксплуатацию вагонного парка и себестоимости грузоперевозок.

Лишь с оживлением экономики в конце 1990-х годов, обязанному, прежде всего, росту цен и объемов потребления в мире нефти и нефтепродуктов, завершением процессов распределения собственности бывших государственных вагоностроительных предприятий, началось, сначала, возобновление массового производства